

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Ochrana hospodárskych zvierat pred veľkými šelmami

Marián SLAMKA, Jozef BUČKO
Národné lesnícke centrum

4.12.2018

Dolní Lomná, ČR

Človek a veľké šelmy

- ▶ Odveká konkurencia medzi človekom a veľkými šelmami nadobudla nový rozmer po zavedení chovu prvých domácich zvierat. Od staroveku až do nedávnej minulosti sa šelmy pokladali za úhlavných nepriateľov človeka a preto boli ničené a prenasledované všetkými možnými spôsobmi a hľadali sa **možnosti ochrany majetku**.
- ▶ Škody spôsobené veľkými šelmami na hospodárskych zvieratách u ľudí **aj dnes vyvolávajú negatívne nálady a emócie**.
- ▶ Úsilie o ich zachovanie je podmienené **zosúladením záujmov** človeka a životných potrieb jednotlivých druhov.

Pastierske strážne psy

- ▶ Demonštrovanie **účinných metód** ochrany hospodárskych zvierat. Pri odradení predátorov od pripravovaného útoku rozhoduje moment prekvapenia. Predátori majú miesto útoku dôsledne odpozorované a všetky stabilné a opakujúce sa rušivé podnety (svetlo, svetelné efekty, hluk, ohrada, zle urobený a udržiavaný elektrický oplôtok, uviazaný strážny pes, a pod.) skôr alebo neskôr prekonajú.
- ▶ Využívanie **pastierskych strážnych psov** na ochranu pasúcich sa čried hospodárskych zvierat.
- ▶ Ochrana čried domácich zvierat s využitím strážnych psov sa v Európe a tiež na Slovensku používa už od pradávna. Pastieri vyšľachtili proti medveďom, vlkom, a rysom veľké, mohutné psy s priemernou hmotnosťou 35 – 40 kg, výškou 65 – 70 cm, **správaním odlišných** od menších, čulých psíkov používaných na zavračanie čried.

Pastierske strážne psy

- ▶ Strážne psy vo dne v noci verne na voľno sprevádzajú čriedy a zastrašujú šelmy **výhražnými prejavmi a postojmi** a tak narúšajú postupnosť jednotlivých fáz ich lovu.
- ▶ Tento tradičný spôsob ochrany začal upadať súčasne s úpadkom chovu oviec a nový spôsob, ktorý ho postupne nahrádzal, priviazal pastierske **strážne psy „na reťaz“**.
- ▶ Z generácie na generáciu sa strácali požadované vlastnosti psov a naopak, reťaz v nich budila čoraz silnejšiu agresivitu. Rovnako tak sa aj z generácie na generáciu pastierov vytráca **schopnosť odchovať a pripraviť pastierskeho psa** na ochranu čried.

Vlastnosti, výchova a správanie pastierskych strážnych psov

- ▶ Vyžadujú sa od nich tri základné vlastnosti: **Spolahlivosť** - pes nesmie zraňovať statok, vyrušovať ho pri pasení, odpočinku, rodení mláďat alebo inej aktivite. **Stráženie** – pri priblížení šelmy alebo neznámej osoby musí pes brechať. **Vernosť** – pes musí byť verný statku a zotrvávať v jeho tesnej blízkosti.
- ▶ Úspech závisí na vrodených vlastnostiach a správnej výchove psa, ktorá využíva úplne odlišné metódy, ako pri výcviku služobných, poľovníckych, či ovčiarskych psov na zavracanie čried. Ide v ňom o vytvorenie sociálnej väzby medzi ovcou a psom, zvládnutie nežiaducich návykov a dosiahnutie vhodného správania vyhovujúceho našim požiadavkám.

Vlastnosti, výchova a správanie pastierskych strážnych psov

- ▶ V rámci etologických pozorovaní pastierskych strážnych psov využívaných na ochranu čried sa hodnotí ich naviazanosť na ovce, celkové správanie sa k ovciam počas pasenia, správanie sa k cudzím ľuďom (turisti, návštevníci prírody), ako aj schopnosť strážiť čriedu pri ostatných rušivých podnetoch.
- ▶ Evidujú sa jednotlivé vyhovujúce, ale najmä nevyhovujúce, znaky správania ako sú napríklad poľovné vlohy, ktoré sa pri pastierskych psoch spravidla prejavujú formou hry.
- ▶ Návrat k pôvodným tradíciám chovu a využívania pastierskych strážnych psov je stále možný a môže byť aj efektívny.

Výchova psa

Od útleho veku je pes vychovávaný v spoločnosti oviec.
Špeciálne upravený výbeh mu umožňuje aj odpočinok bez
ich rušenia.

Výchova psa

Pri výchove strážneho psa ide o vytvorenie sociálnej väzby medzi ovcou a psom.

Výchova psa

Dospievajúce psy asi vo veku 5 mesiacov začínajú sprevádzať hospodárske zvieratá pri pasení.

Nákup dospelého psa?

Toto sa stáva najčastejšie vtedy, keď sa chce pastier vyhnúť zdĺhavému a niekedy náročnému odchovu šteňaťa. Pritom je ale potrebné uvedomiť si jednu významnú okolnosť. Rovnako tak, ako si psy od mladosti navykajú na ovce, je veľmi dôležité, aby boli ovce navyknuté na psy. Inak môže vzniknúť závažný problém.

Prečo končia na reťazi?

Ako sa z generácie na generáciu strácali požadované vlastnosti psov, tak aj pastieri postupne stratili schopnosť a vedomosti o tom, ako správne pripraviť pastierskeho psa na ochranu čried. Problémy začínajú už pri mladých a dospievajúcich psoch. Aj keď od šteňaťa vyrastajú spolu s ovcami, nabité mladíckou energiou, podnikajú často **pre svet psov typické** hravé útoky. Ich obeťou sú najčastejšie jahnenca, ktoré v porovnaní s dospelými ovcami, či baranmi, ešte nie sú schopné im odolávať. V mnohých prípadoch, ak nedôjde k včasnému zákroku človeka, dochádza až k úhynu jahňaťa. V tých lepších prípadoch to končí rozhnaním čriedy po celom pasienku, čo však pastieri nie sú ochotní tolerovať. „Uviaž ho ďalej, aby nedočiahol“ !

Stráženie čried

V areáli výskytu veľkých mäsožravcov je nasadenie strážnych psov najprirodzenejším a najvhodnejším spôsobom ochrany domácich zvierat.

Stráženie čried

Tri kaukazské ovčiaky zaujali obranné postavenie pri neznámom zvuku prichádzajúcom z údolia.

Stráženie čried

V rámci etologických pozorovaní pastierskych strážnych psov sa vyhodnocujú jednotlivé prejavy správania počas pasenia, ako sú napr. samostatné obchádzanie čriedy, odpočinok, pokus o hru s ovcami, hra s iným psom, čas strávený v blízkosti pastiera a pod.

Stráženie čried

Odpočinok na okraji pasienku a pozorovanie okolia. V rámci vykonaných etologických pozorovaní takto psy trávili až 40% času.

Konflikt záujmov

Využívanie pastierskych strážnych psov sa často nestretáva s pochopením turistov, cyklo-turistov, hubárov či poľovníkov. Konfliktných situácií vzhľadom na stále zvyšujúci sa pohyb ľudí aj v tých najodľahlejších kútoch prírody bude pribúdať.

Aké plemeno?

Pri výbere konkrétneho jedinca je potrebné preskúmať aj jeho pôvod. Obdobne, ako je to napríklad pri poľovných plemenách, je treba hľadať **potomka po pracovne vedených rodičoch**. Aj vhodne pripravovaný pes, ktorý nemá genetické predpoklady na stráženie čried sa v praxi neosvedčil. Podľa prieskumu v roku 2015 sú na Slovensku sú v súčasnosti najpoužívannejšie **plemená slovenský čuvač, kaukazský ovčiak a stredoázijský pastiersky pes**.

Kedy šelmy útočia?

Zo získaných informácií vyplýva, že útok vlkov, ktoré neradi riskujú zranenie, je dlhodobá a precízne naplánovaná činnosť a môže sa uskutočniť v ktorúkoľvek nočnú aj dennú hodinu. Vo výsledkoch prieskumu **prevažujú denné útoky nad nočnými**. Tieto sa stávajú počas celého roka, pričom ale vysoko prevažujú mesiace júl, august a september. Pravdepodobnosť **opakovaného útoku** je až 70%.

Koľko strážnych psov potrebujeme?

Je potrebné brať do úvahy lokalitu pasienkov, charakter terénu, predpoklad výskytu šeliem, vek a skúsenosť psov a pod. Z analýzy mnohých útokov predátorov vyplýva, že jeden strážny pes nestačí na ochranu väčších čried pasúcich sa v členitom horskom teréne s bežným výskytom šeliem. Pri veľkosti stáda do sto oviec by mali byť dva strážne ovčiaky a na každých ďalších dvesto oviec by mal byť pribratý ďalší pes.

Pod'akovanie

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Táto prezentácia bola vytvorená v súvislosti realizáciou projektu:

INTERREG V-A SK-CZ/2016/04

**Koordinácia ochrany, monitoringu a manažmentu západokarpatskej
populácie vlka dravého a rysa a ostrovida na československom pomedzí“,
NFP304020D016,**

na základe podpory Programu cezhraničnej spolupráce Slovenská republika – Česká republika
2014 – 2020 financovaného z Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

Za odbornú pomoc a niektoré prezentované poznatky patrí poďakovanie Spoločnosti pre
karpatskú zver

www.carpathianwildlife.sk

Ďakujeme za pozornosť

slamka@nlcsk.org

bucko@nlcsk.org